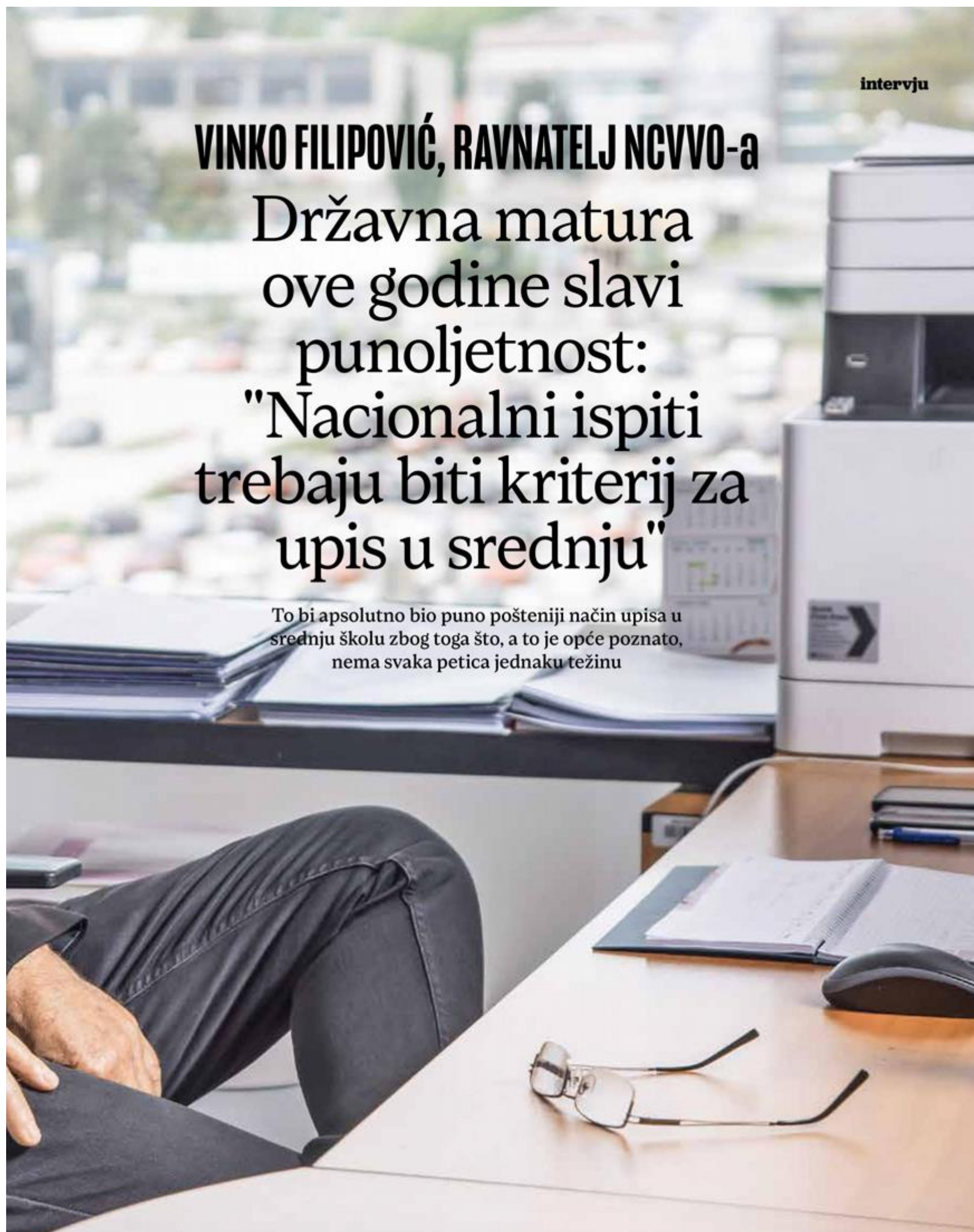

Vinko Filipović, ravnatelj Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja, tijela koje provodi cjelokupnu pripremu, provedbu i obradu rezultata državne mature i nacionalnih ispita

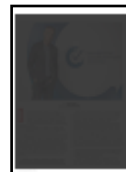

intervju

VINKO FILIPOVIĆ, RAVNATELJ NCVVO-a

Državna matura ove godine slavi punoljetnost: "Nacionalni ispiti trebaju biti kriterij za upis u srednju"

To bi apsolutno bio puno pošteniji način upisa u srednju školu zbog toga što, a to je opće poznato, nema svaka petica jednaku težinu

tekst **KRISTINA TURČIN**
fotografije **DARKO TOMAŠ/CROPIX**

Državna matura - ispit iz tri obavezna predmeta (hrvatski jezik, matematika i prvi strani jezik) te iz niza izbornih predmeta, bez kojega nije moguć upis na fakultet i koji je obavezan za sve gimnazijalce kako bi završili srednjoškolsko obrazovanje - ove godine slavi punoljetnost. Maturanti u Hrvatskoj ovog će lipnja 18. put polagati državnu maturu.

Četvrtu godinu zaredom pak svi učenici 4. i 8. razreda polažu obavezne standardizirane ispite, no rezultati tog ispitivanja zasad ne utječu ni na upis u srednje škole niti na zaključnu ocjenu.

Cjelokupnu pripremu, provedbu i obradu rezultata državne mature i nacionalnih ispita provodi Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (NCVVO), na čijem je čelu zadnjih pet godina Vinko Filipović. Riječ je o profesoru geografije koji je nakon 17 godina u nastavi 1994. postao profesionalni sindikalist, a zatim dobio poziciju ravnatelja Agencije za odgoj i obrazovanje, na kojoj je bio od 2004. do 2015. godine. Tada je postao savjetnik u kabinetu ministra znanosti i obrazovanja, nakon čega je otišao u privatni sektor i radio kao direktor razvoja i marketinga u Školskoj knjizi. Od svibnja 2021. je na čelu NCVVO-a.

U ožujku su u svim osnovnim školama u državi provedeni nacionalni ispiti. Svi učenici osmih razreda rješavali su iste, standardizirane testove iz osam predmeta. Kakvi su rezultati?

- Kada je riječ o nacionalnim ispitima, mi ne govorimo o kategoriji rezultata jer se oni na nacionalnoj razini nemaju s čime uspoređivati, za razliku od, primjerice, rezultata PISA-e i drugih međunarodnih istraživanja u kojima se uspješnost učenika iz Hrvatske može uspoređivati s uspješnošću vršnjaka iz drugih zemalja.

Nacionalnim ispitima želimo ispitati temeljna znanja učenika, što znači da nam je cilj napraviti ispite prosječne težine, odnosno takve ispite koji će dobro razlikovati najbolje i najlošije učenike, a rezultati većine učenika trebali bi biti u okviru prosjeka. U tome smo do sada bili uspješni. Pogrešna je pretpostavka da svi učenici trebaju dobiti izvrsne rezultate jer to nije cilj ovoga ispita. Prosječna riješenost od 50 posto na ispitima ukazuje na pravilnu distribuciju učeničkih znanja, što bi i trebao biti slučaj - dakle, ni previše najboljih ni previše loših, nego upravo ono što je prirodna zakonitost: negdje do 10 posto onih ispod osnovne razine, odnosno s negativnim postignućima, do desetak posto s postignućima odličnog uspjeha, a svi ostali su distribuirani između.

Na nacionalnoj razini rezultati se nemaju s čime uspoređivati, no mogu se uspoređivati škole međusobno, što bi roditeljima i učenicima sigurno bio važan podatak.

- Svaka škola nakon nacionalnog ispita dobiva informacije o rezultatima za svakog svog učitelja, za svaki predmet i razred te, naravno, za svakog pojedinačnog učenika. Učenici i njihovi roditelji dobivaju informaciju o njihovu uspjehu. Uz to, informaciju dobiva i

intervju

REZULTATI DRŽAVNE MATURE POKAZUJU DA POJEDINI UČENIK IMA ZAKLJUČENU Ocjenu odličan iz određenog predmeta, međutim ne prođe ispit na maturi iz istog tog predmeta. U slučaju nacionalnih ispita toga bi vjerojatno bilo još više

osnivač škole, dakle Grad ili Županija te, u konačnici, Agencija za odgoj i obrazovanje i Ministarstvo obrazovanja, kojima su najzanimljiviji rezultati na nacionalnoj razini. Ravnatelj škole, dakle, dobiva sve podatke o rezultatima svojih učenika i zaposlenika te na temelju toga može sa stručnim službama i svojim predmetnim aktivima raditi analize.

Zašto se rezultati pojedinih škola na nacionalnim ispitima ne objavljuju javno, kao što se, primjerice, objavljuju rezultati koje su učenici pojedinih škola postigli na državnoj maturi?

- Rezultate ne objavljujemo jer želimo spriječiti pogrešna tumačenja rezultata učenika u pojedinim školama. Naime, pogrešno je shvaćanje da bi se isključivo na temelju rezultata nacionalnih ispita moglo zaključivati o učinkovitosti pojedine škole, a to bi se neminovno dogodilo. Učinkovitost škole i učitelja vrlo je kompleksno pitanje i ovisi o čitavom nizu čimbenika, kao i o njihovoj međusobnoj interakciji. Brojna su znanstvena istraživanja potvrdila ovu pretpostavku. Želimo izbjeći nepravdo isticanje škola koje se mogu naći na začelju poretka, ne toliko zbog svojih eventualnih propusta koliko zbog utjecaja niza drugih nepovoljnih čimbenika - kao i obrnuto. Mislimo da bi, sve dok razina nacionalnih ispita ne postane razina visokog stupnja rizika, odnosno dok izravno ne počne utjecati na upis u srednje škole, bilo kontraproduktivno objavljivati rezultate i poredak škola u javnosti, jer bi se time, prema našoj procjeni, u velikoj mjeri narušili kriteriji upisnih područja u velikim gradovima koji se sada baziraju na mjestu stanovanja djeteta. Problem bi bio i bitno dalekosežniji. O upisnim područjima, primjerice, ovisi i sadašnji veliki projekt Vlade, a to je dogradnja postojećih i izgradnja novih škola. Ako bismo upise prepustili stihiji, jednostavno više ne bi bilo moguće ništa planirati, dogodio bi se kaos.

Razumijem da bi to za obrazovne vlasti bio ozbiljan problem jer bi roditelji za svoju djecu birali škole koje nude najbolje ishode, a ne one kojima pripadaju prema mjestu stanovanja. No, ne mislite li da je pravo roditelja da znaju kakvo će im dijete steći obavezno obrazovanje iznad prava vlasti na komotno planiranje?

- Roditelji imaju pravo to znati, ali mi si sada jednostavno moramo postaviti pitanje što zapravo možemo učiniti i što je manja šteta. Mi u obrazovanju imamo to što imamo. Imamo škole - i najveći dio je takvih - s odličnim učiteljima, učiteljima koji su stručni, savjesni i imaju sve one karakteristike koje krase dobrog učitelja. Ali imamo, nažalost, i one škole u kojima to vjerojatno nije tako. I mi ne možemo ništa previše poduzeti oko toga. Sustav kontrole rada u javnim službama je takav kakav je, u javnoj službi je praktički nemoguće dobiti otkaz zbog lošijeg rada. Dakle, moramo se nositi s tim što imamo.

Upravo je to ono što bi se posljedično dogodilo, roditelji i javnost bi isključivo odgovornost za uspjeh ili neuspjeh djece tražili u lošim nastavnicima i školama. Ponavljam, rezultati nacionalnih ispita ne mogu biti isključivo mjerilo kvalitete jedne škole, ali niti cijeloga obrazovnog sustava. Roditelji su opterećeni odličnim ocjenama kao

jedinim mjerilom uspjeha svoje djece. Sva djeca ne mogu i ne trebaju biti izvrsna, potrebno je osvijestiti realne različitosti. Postoje brojna deficitarna zanimanja za koja se učenici ne odlučuju jer u našem društvu postoji vjerovanje da su manje vrijedna, upravo zato jer se potenciraju ocjene kao jedino mjerilo uspjeha.

Kome onda služe nacionalni ispiti?

- Nacionalni ispiti služe tome da sljedećih pet zainteresiranih subjekata - učenik, predmetni učitelj, ravnatelj, osnivač škole i obrazovna vlast na nacionalnoj razini - dobije povratnu informaciju. I to je važno. Primjerice, iako nisu kriterij za upis u srednju školu, mnogi roditelji nam kažu da su djeca, na temelju postignutih rezultata, promijenila srednju školu koju žele upisati. Ako je netko, primjerice, imao svih osam razreda odličnu ocjenu iz matematike, a na nacionalnim ispitima nije postigao ni približno tako dobar rezultat, to mu je jasna poruka da je kriterij u toj školi u kojoj ima odličnu ocjenu iz matematike pomalo upitan i da vjerojatno nije najuputnije upisati matematičku gimnaziju. Što se tiče samih škola i učitelja, odnosno nastavnika, ravnatelji sada, na temelju proteklih nekoliko godina, mogu napraviti vrlo sustavnu analizu i pratiti kretanje uspješnosti učenika kod pojedinih učitelja s ciljem povećanja obrazovnih postignuća u njihovoj školi. Osnivači se u okviru svojih ovlasti također mogu pozabaviti ujednačavanjem obrazovnih ishoda. I, u konačnici, na nacionalnoj razini Agencija za odgoj i obrazovanje može planirati smjernice za usavršavanje učitelja.

Jesu li razlike među pojedinim školama unutar istog područja, grada ili županije velike?

- Ponegdje su doista značajne. U Gradu Zagrebu imamo škola s više od 75 posto riješenosti nacionalnih ispita po pojedinim predmetima, a imamo i škole s manje od 30 posto. Smatram da se u takvim slučajevima ozbiljno treba pozabaviti time što je razlog da u pojedinoj školi imamo učenička postignuća ispod 30 posto. Nacionalni ispiti daju sjajne povratne informacije, samo je pitanje koliko će tko od zainteresiranih subjekata te povratne informacije iskoristiti.

Prema vašim informacijama, čine li to nabrojani dionici? Vide li se ti naponi na rezultatima djece?

- Nemamo službene povratne informacije o tome tko što poduzima. No, iz komunikacije s ravnateljima stječem dojam da su uistinu ozbiljno shvatili rezultate nacionalnih ispita. Kada su u pitanju osnivači, znam da su neki na svojim skupštinama raspravljali o rezultatima nacionalnih ispita, ali bave li se sve županije ili gradovi time - tu povratnu informaciju nemam. Imamo sve bolju suradnju s Agencijom za odgoj i obrazovanje, njihovi savjetnici prihvaćaju određene pokazatelje s nacionalnih ispita i uvrštavaju ih u programe usavršavanja. Opet, naravno, reći ću - nedovoljno, jer nikad nije

OBJAVA REZULTATA NACIONALNIH ISPITA I PORETKA ŠKOLA U VELIKOJ BI MJERI NARUŠILA KRITERIJ UPISNIH PODRUČJA U VELIKIM GRADOVIMA KOJI SE BAZIRA NA MJESTU STANOVANJA DJETETA. O UPISNIM PODRUČJIMA, PRIMJERICE, OVISI I VELIKI VLADIN PROJEKT DOGRADNJE POSTOJEĆIH I GRADNJE NOVIH ŠKOLA

dovoljno. A što se tiče nacionalne obrazovne politike, vjerujem da će naše ministarstvo u dogledno vrijeme pokrenuti poboljšanje postojećih kurikuluma.

Jeste li uspoređivali rezultate nacionalnih ispita u pojedinim školama i prosječne ocjene zaključene iz istih predmeta u tim školama? Na razini županija, diskrepancije su ogromne. Kako to komentirate?

- Kao prosvjetar, komentiram te nalaze oprezno i s razumijevanjem za objektivne i subjektivne poteškoće. Pojedini ravnatelji tvrde da su lošiji rezultati njihovih učenika posljedica niske motivacije, odnosno činjenice da se uspjeh na nacionalnim ispitima ni za što ne vrednuje, ni pri upisu u srednju školu niti pri zaključenju ocjena. Takve racionalizacije najčešće dolaze iz pojedinih škola ili predmetnih učitelja koji imaju nešto lošije rezultate na ispitima. No, taj argument apsolutno ne stoji. Kada je, primjerice, riječ o rezultatima PISA-e, nitko lošije rezultate ne obrazlaže "manjkom motivacije", iako ni ti rezultati ne utječu na upis u viši stupanj obrazovanja niti na zaključnu ocjenu. Upravo suprotno, sve ozbiljne zemlje vrlo se ozbiljno bave rezultatima PISA-e, pa tako i naša. Osim toga, rezultati nacionalnih ispita u svim školama jednako utječu ili ne utječu na daljnje školovanje pa se očekuje da bi i motivacija trebala biti slična. No, imamo škole u kojima je riješenost ispita 75 posto, a imamo i škole čiji su rezultati ispod 30 posto. Dakle - s istim polazištem motivacije, istim pitanjima i istim ispitima - imamo takve razlike. Ponavljam: nacionalni ispiti doista imaju svoje opravdanje i oni su u velikoj mjeri ispunili svoj cilj i svrhu. A hoće li biti i kriterij, odnosno jedan od kriterija za upis u srednje

IMAMO ŠKOLE S ODLIČNIM UČITELJIMA, ALI I ONE ŠKOLE U KOJIMA TO VJEROJATNO NIJE TAKO. I NE MOŽEMO NIŠTA PREVIŠE OKO TOGA PODUZETI. U JAVNOJ SLUŽBI JE PRAKTIČKI NEMOGUĆE DOBITI OTKAZ ZBOG LOŠIJEG RADA. DAKLE, MORAMO SE NOSITI S TIM ŠTO IMAMO

škole, za što se osobno zauzimam, o tome će odlučiti obrazovna politika.

Tu ste inicijativu iznijeli prije dvije godine. Kako je prošla kod obrazovnih vlasti?

- Mogu iznositi samo svoje osobno mišljenje. U tehničkom smislu, mi smo došli do razine da nacionalni ispiti gotovo besprijekorno funkcioniraju, kao i provedba državne mature. Kada bi rezultati nacionalnih ispita bili jedan od kriterija za upis u srednju školu, moj bi prijedlog bio da ne pišu sva djeca ispite iz svih osam predmeta, kao sada, nego da pišu dva obvezna predmeta - svakako hrvatski jezik te ili matematiku ili prvi strani jezik - a sve ostalo bi sami birali, ovisno o zahtjevima srednje škole koju žele upisati. Ako žele upisati matematičku gimnaziju, pišu obavezno matematiku i biraju, primjerice,

intervju

NEKE ŠKOLE U ZAGREBU IMAJU VIŠE OD 75% RIJEŠENOSTI NACIONALNIH ISPITA PO POJEDINIM PREDMETIMA, A NEKE ŠKOLE MANJE OD 30 POSTO. NACIONALNI ISPITI DAJU SJAJNE POVRATNE INFORMACIJE. SAMO JE PITANJE KOLIKO ĆE TKO OD ZAINTERESIRANIH SUBJEKATA TE INFORMACIJE ISKORISTITI

fiziku i kemiju, jer to ta gimnazija traži. Ne trebaju pisati povijest ili geografiju. Za opću gimnaziju, pak, pišu povijest i geografiju. To bi bio novi format. Mnogi se i sada pitaju zašto učenici pišu tih osam predmeta. Zato što su to svi predmeti čije ocjene srednje škole, ovisno o smjeru, uzimaju u obzir pri upisu. Isto tako, kada bi rezultati bili jedan od kriterija za upis u srednju školu, ispiti se ne bi pisali u ožujku, već pri kraju nastavne godine, slično kao što se to radi s maturom. I, na kraju, nacionalne ispite kao kriterij ne bi trebale uzimati sve srednje škole, nego samo one koje smatraju da im taj kriterij treba. Imamo niz srednjih škola koje su sretno da uopće upišu dovoljan broj učenika. Tu je čitav niz detalja koje imam u svojoj projekciji i koje vjerojatno još treba doraditi. No, mislim da bi u tehničkom smislu mogli biti spremni za takvu provedbu u školskoj godini 2027./2028.

S obzirom na ono što pokazuje usporedba rezultata nacionalnih ispita s ocjenama istih učenika, to bi - u odnosu na stvarno znanje - vjerojatno bio daleko pošteniji način upisa.

- Apsolutno. Jer opće je poznato da svaka petica nije svugdje jednako teška. Analiza rezultata državne mature pokazuje da imamo primjera da pojedini učenik ima zaključenu ocjenu odličan, a ne prođe ispit na maturi iz tog predmeta. U slučaju nacionalnih ispita toga bi vjerojatno bilo još više.

Vaša je inicijativa i da se na državnoj maturi, po uzoru na hrvatski jezik, uvede jedinstvena razina ispita iz matematike?

- Da. Kao ravnatelj NCVVO-a nastojao sam i nastojat ću unaprijediti i poboljšati sustav vanjskog vrednovanja. U ove četiri godine uspio sam ispuniti sve ranije zadatosti. Među ostalim, ukinuli smo onu nesretnu odluku prema kojoj se ispit iz hrvatskog jezika na maturi mogao proći i ako kandidat padne na eseju, što mi se čini posebno važnim u današnjim vremenima kada je problem pisanog izražavanja sve prisutniji. Uveli smo i jedinstveni ispit iz hrvatskog jezika. Postojala je i tada bojazan kako će to utjecati na rezultate, no nije došlo ni do kakvih oscilacija i potresa. Ideja jedinstvenog ispita iz matematike je kompleksnija zbog kurikuluma pa u ovom trenutku nije aktualna, jer čekamo da završi ciklus povećanja broja sati matematike u strukovnim školama. Nakon toga ćemo imati ujednačenije polazište. A zašto sam zagovornik ujednačenog, odnosno jedinstvenog ispita? Zato što sve više studija, studijskih programa i fakulteta, linijom manjeg otpora, traži samo položenu matematiku na osnovnoj razini. To je za mene porazno. Plaše me vremena - a nadam se da se neće dogoditi - kada će budući ministar financija biti student ekonomije koji je upisao fakultet s osnovnom razinom matematike. Na koncu konca, u jedinstvenom ispitu - to smo uspjeli s hrvatskim jezikom - svoj prostor nađu i oni najbolji, i oni srednje dobri, i oni lošiji. Dakle, moguće je izbalansirano napraviti ispit da ima dovoljan broj teških zadataka koji će u prvi plan staviti one koji su jako dobri te će takvi upisivati top STEM fakultete, a oni koji su također položili, ali s puno manje bodova, upisivat će one fakultete koji sada traže osnovnu razinu.